ՈՒՐԲԱԹ—16—ՄԱՅԻՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ—ՏԱՐԻ—ԹՎԻ—2021 Ն—Ց—28—ՄԱՅԻՍ—1880

ԳԱՅՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 դրուշ, երկու անգամի համար 2 դրուշ է։ Աւելի անգամներու համար պատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէջն մի թիւ 40 փարա արժէ։

ՄԱՄՐԱՄ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆ

Գաւառ ղրկուած լրագրոյց ճանրաւ ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որեւէ իսկ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Գալաթիա Սանտրքոնլար Ճատաէսի թիւ 198։ Նոյնս խան, Մասիսի գրատունեակը։
Ճանրաւ ծախքը չվճարուած նամակ չընդունիր։
Ջոջոփուած նամակ, յղուած, եւ եւ չեն տրուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 18 ՄԱՅԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հոմ 26 մայիս

Իտալիան խորհրդարանն այսօր բացուեցաւ։

Թագաւորն իւր ճառին մէջ յայտ կը յայտնէ թէ, Անգղիոյ նախաձեռնութեան և տէրութեանց համաձայնութեան շնորհիւ, Ցունատանի և Գարատաղի վերաբերեալ խնդիրներն արագ լուծումի մը պիտի տանին։ Թագաւորը կը յարէ թէ ներկայ կացութիւնը նպաստաւոր է խաղաղութեան, որ երկար և պատուաւոր լինիլ կը թուի իրեն։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրներ

Փարիզ 27 մայիս

Գաղղիական նախարարութիւնն որոշեց ոչնչացնել Փարիզի քաղաքական խորհրդին քաւէն, որ ոստիկանութեան վերատեսուչը կը պարուէր։

Ծայրայեղ հանրապետականաց ղեկուխ Գ. Քլէմանսոյ վաղը հարցապնդում պիտի ընէ երեսփոխանական ժողովին մէջ՝ Բէր–Լաշէզի գերեզմանատան մէջ տեղի ունեցած ձերբակալութեանց նկատմամբ։

Պուքրէշ 27 մայիս

Գուլղարիոյ և Ռումանիոյ միջև կարծեաց անհամաձայնութիւն ծագեցաւ՝ մօտերս Գուլղարիոյ ազգային ժողովին ներկայացեալ ծրագրոյ մ'առթիւ, որ Տոպրուճայի և Ռումանիոյ Ռումանական հպատակաց միջև տարբերութիւն կը դնէ։

Հոմ 27 մայիս

Գ. Ֆարինի երեսփոխանաց ժողովոյ նախագահ ընտրեցաւ։

Լոնտրա 27 մայիս

Ցամ. Քոնս.		10 7/8
Փոխ.	1865	11 5/8
»	1869	11 3/8
»	1871	68 1/4
»	1872	18
»	1873	11
» Եգիպտ.		87 3/4
Անդղ. Քոնս.		99 5/16

Փարիզ 27 մայիս

Ցամ. Քոնս.		11,12 1/2
» Երկաթուղի		36,
Գաղղ. »	5 0/0	118,30,
» »	3 0/0	Նոր 85,42 1/2

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անդղիոյ նորընտիր դեսպան Գ. Կոշէն, որ այսօր Կ. Պոլիս կ'սպասուէր, կերևի թէ օդին տարուելուն պատճառաւ չէ կրցած մինչև երէկ իրիկուն Դարդանել հասնիլ։ Բ. Դուռն հեռագրով հրաման ղրկեց Դարդանելի հրամանատարաց, որ եթէ Ն. Վսեմութեան շոգենաւը գիշերը նեղուցէն անցնիլ ուզէ, թոյլատրութիւն ընեն։

Լոնտրայի Օսմանեան դեսպան Միւզիւրիս փաշան երէկ Կ. Պոլիս եկաւ։

Մինթէֆիդ կոչուած արաբայ վերջին ապստամբութեան վրայ, Պասրայի նահանգը նորէն Պաղտատի հետ միացաւ։

Բ. Դուռն հեռագրով հրաման ղրկեց Պաղտատի կուսակալ Ապտիւլրահման փաշային, որպէս զի Պասրա երթայ և Մինթէֆիդաց ապստամբութեան վիճակը մօտէն քննելով խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը վերահաստատելու համար հարկ եղած միջոցներն 'ի գործ դնէ։

Մայրաքաղաքիս Հադիդաթ տնուն թուրք լրագիրը Ռուսճուքէն ստացած մանաւոր նամակէ մ'առնելով կը ծանուցանէ թէ Շէյթանճրգ – Վառնա – Սիլիսթրէի կողմերն 30,000 իսլամք ապստամբեր են, և Գուլղար զօրաց հետ կռուելով եօթն հարիւր հոգի ջարդեր են անոնցմէ։ Շումլա և Վառնա քաղաքներէն դուրս եղնելը խիստ վտանգաւոր եղած է։ Ապստամբք վառնա – Ռուսճուքի երկաթուղւոյն դիծը կարել կ'ապառնան։ Ապստամբաց հետ յաջաբերութիւն ունեցող իսլամ գիւղերն հրոյ ճարակ կը լինին։ Գուլղարաց կողմէ։ Գուլղարիա դանուող Ռուս սպայք յայտարարեր են թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը նկատելով որ Գուլղարք բարեկարգութիւնը պահպանելու անկարող են, որոշեր է 30,000 Ռուսական զօրք ղրկել ի Գուլղարիա։

Հադիդաթ մեծ յոյսեր կը հիմնէ այս ապստամբութեան վրայ։

Իզմիրէն լուր կուգան մեզ թէ Սպարթալեան Վսեմ Ցակոբ էֆէնտին ընտանեօք Եւրոպա ուղևորեր է՝ Մարիամպատի հանքային բաղնիքներն երթալու համար։

Թայմզ լրագիրն իւր մայիս 17 թիւ թերթին մէջ կը ծանուցանէ թէ Ռուսիոյ կայսրն յանձն չէ առեր ներողութիւն շնորհել Վէրի Մէհէմէտին, ըսելով թէ այդպիսի սճրի մը ներումը դէշ օրինակ մը կը լինի։

Պապական նորընտիր նուիրակ Մօնս. Վանութէլլի չորեքշաբթի օրը Վեհ. Սուլթանին ներկայացաւ և Պապին մէկ ինքնագիր նամակն յանձնեց, որով կը ծանուցանէր թէ մեծագին նուէրներ կը ղրկէ Ն. Կ. Վեհափառութեան։ Մօնս. Վանութէլլի Հասուն Դերապայտաւին իւր պարիսարքական իրաւանց մէջ վերահաստատութեան առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհ. Սուլթանին, և խնդրեց որ Վեհապետական պաշտպանութիւնը տէրութեան բոլոր Կաթոլիկ ժողովրդեան վրայ ալ տարածէ։

Վեհ. Սուլթան ըսաւ թէ ինք իւր մեծ հօր՝ Սուլթան Մահմուտի՝ ընթացքը կը հետեւի, որ իւր հրպատակաց հաւասարութիւնն հրատարակած էր։ Ցար տիւ Պոսֆոր կրնէ նաև թէ Վեհ. Սուլթանն՝ Կաթոլիկ Հայոց խնդիրն կարգադրելուն համար դոհութիւն յայտներ է։

Սելանիկի Անդղիական ընդհանուր հիւպատոս Գ. Պլընթ իւր կառավարութեան հրամանին համեմատ մայրաքաղաքս եկաւ՝ Մակեդոնիոյ վիճակին վրայ տեղեկութիւն տալու Գ. Կոշէնին։

Երէկուան Եւրոպական թղթատարով եկած Անդղիական լրագրոյց թիւերը մինչև վերջին կիրակի օրը կը հասնին։ Անդղիոյ խորհրդարանն անցեալ հինգշաբթի օր, 8/20 մայիս, հասարակային դործոց վրայ վիճաբանութեանց սկսաւ։ Վեհ. Թագուհին իւր բանախօսութեան արտաքին աշխարհավարութեան վերաբերեալ մասին մէջ կըսէ թէ.

«Ապահով եմ որ Եւրոպական ամէն «տէրութեանց հետ ունեցած մը«տերմական յարաբերութիւններս «կատող պիտի ընեն զիս անոնց հետ «համաձայնութեամբ ի մօտոյ կա«տարելապէս գործադրել տալ Պեր«լինի դաշնագրին. այն մասերն՝ «որք Թուրքիոյ մէջ հիմնական բա«րենորոգմանց և հաւասար օրինաց «դործադրութեան կը վերաբերին, «և կարգադրել տալ այն հոգոյին «խնդիրներն, որք այդ դաշնագրոյն մէջ հարկաւոր եղած բարենորոգմանց համեմատ «չեն կարգադրուած տակաւին։ «Ես Պերլինի դաշնագրութեան ան«դործադրելի մնացած բոլոր այս «մասանց գործադրութիւնն էական կը նկատեմ Արևելից մէջ նո«ր անարդ չփոթութեանց առաջքն «առնու համար։ Այս տեսու«թեամբ յարմար դատեցի արտա«քոյ կարգի դեսպան մը ղրկել «Սուլթանին արքունեաց քով։»

Վեհ. թագուհւոյն բանախօսութիւնը կարդացուելէ յետոյ, Լորտերու ժողովին մէջ Լորտ Էշճին խօսք առնելով ուղերձն առաջարկեց։ Ազնիւ Լորտը Վեհ. թագուհւոյն յիշած խնդրոց վրայ տեսութիւն մ'ընելով, 'ի կարգին Փոքր–Ասիոյ բարենորոգմանց նկատմամբ ալ քանի մը խօսքեր ըրաւ։ Այն կողմերու ժողովրդային վիճակն համառօտիւ նկարագրելէ յետոյ, Լորտ Էշճին ըսաւ թէ այս վիճակին վերջ տալու համար Անդղիական կառաւարութիւնն աշխատելու ստիպողը միայն մարդասիրական նկատմունք չեն, այլ քաղաքական բարձրագոյն նկատողութիւնք, ըստ որում իրաց այդ վիճակն ապագայ խառնաշփոթութեանց աղբիւր մ'է։

Այլև այլ Լորտեր խօսք առնէլ յետոյ, ընդդիմադիր կուսակցութեան դլուխ Լորտ Պիքոնսֆիլտ բանախօսութիւն մ'ընելով, երկիւղ յայտնեց թէ Եւրոպոյ հետ համաձայնութեամբ ձեռք առնուլ որոշուած «ազդու միջոցները» պատերազմական հանդամանք մը չունենան։ Լորտ Պիքոնսֆիլտ Գ. Կոշէնին «արտաքոյ կարգի դեսպան» անուանման նկատմամբ ալ բացատրութիւն պահանջեց, և զարմացմամբ խօսեցաւ Գ. Կլատսթոնի նախարարութեան այս տարօրինակ անօրէնութեան վրայ։ Նախորդ առաջին նախարարը դոհութիւն յայտնեց թէ նորընտիր նախարարութիւնն որոշած էր Պերլինի դաշնագիրն ամբողջապէս գործադրելու աշխատիլ։

Լորտ Կրանվիլ (արտաքին գործոց նախարարը) ճարտար պատասխան մը տուաւ Լորտ Պիքոնսֆիլտի։ Եւրոպական աշխարհավարութեան վրայ խօսելով, ազնիւ Լորտը բացատրեց թէ ինք գործոց արդի վիճակն յոյժ երկիւղալի չը տեսներ։ Այսու ամենայնիւ, մեծ կարևորութիւն ունեցող խնդիրներ կան, որք իմաստութիւն, չափաւորութիւն և Եւրոպոյ հետ միաբան գործողութիւն կը պահանջեն անհաճոյ արդիւնքներ չունենալու համար։ Գ. Կոշէն Կ. Պոլիս կերթայ ճիշդ այն տեսակ հրահանգներով, զորս Սըր Հէնրի Լէյըրտ քանի մը տարի առաջ ստացած էր երբ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը կերթար Սըր Հէնրի Էլիոթի յաջողելու համար իրրև յատուկ դեսպան։ Սերպիոյ, Արևելեան Ռումելիի և Պուլղարիոյ գործոց նկատմամբ ազդու ընթացք մը առնել հարկ է։ բայց Բ. Դուռն ալ տակաւին բաղում պարտականութիւններ ունի զորս չէ կատարած։ Լորտ Կրանվիլ կը յիշէ Եւրոպական Թուրքիոյ կազմական կանոնադրերն, որք ի դլուխ չեն հանուած տակաւին, և կըսէ որ ուրիշ կէտեր ալ կան որոց կարգադրութիւնն աւելի դժուարութիւն կը ներկայէ։ և ասոնք են, կըսէ, Հելլենական սահմանագլխին որոշումը, Դարատաղի հոգ տուչին, և Արմենիոյ մէջ հարկաւոր եղած բարենորոգմանք։ Հելլենական խնդրոյն վրայ տակաւին անհամաձայնութիւնք կան Եւրոպական տէրութեանց միջև։ Գարատաղի խնդրոյն մէջ, Բ. Դրան հպատակները Բ. Դրան յանձն առած պարտականութեանց գործադրութեան արդելք եղան։ «Գալով Արմենիոյ վիճակին, «ցաւով կը յայտնեմ թէ մեզ եկած «տեղեկութիւնք յոյժ ապեկտուր «են, և Պերլինի դաշնագրին կամ «Անկիւ–Թուրք պայմանագրին հա«մեմատ ոչինչ եղած է տակաւին։ «Կառավարիչը քիչ մը բարիք ը«բաւ (1)։ Իսկամբ և Քրիստոնեայք «համախմբեցան, և ժողովուրդներն «ինքնակառավարութեան ընդու«նակ ընող հանդամանքներէն մի «քանին ցուցուցին։ բայց ո՛չ միայն «իրական յառաջադիմութիւն մը «չեղաւ, այլ և յանձնախմբին յանձ«նարարութիւնները չդործադրե«ցան», եւ։ Անդղիական կառավարութիւնը չատ մտածեց թէ ի՞նչպէս կրնար Պերլինի դաշնագրին այս անդործադրելի մնացած արամադրութիւնները դործադրել տալ և ոա եղբակացութեան հասաւ թէ մեծ տէրութեանց համաձայնութիւնն ու միաբան դործողութիւնն հարկաւոր էին։ Հետևաբար, ինք (Լորտ Կրանվիլ) շրջաբերական մը ղրկեց տէրութեանց, առաջարկելով որ հատուկ ծանուցագիր մը ներկայացուի Բ. Դրան։ և երբ ներկայացուի, ինք պարտ անձին պիտի համարի խորհրդարանին հաղորդել պոյն։ Տերութիւնք մինչև ցարդ յոյժ քաջալերական պատասխաններ տուած են Անդղիական ծանուցագրին։

Երեսփոխանաց ժողովին մէջ Գ. Կրէյ Վեհ. թագուհւոյն բանախօսութեան 'ի պատասխան ղրկուելիք ուղերձն առաջարկեց։ Ընդհանուր տեսութիւն մ'ընելով յիշեալ բանախօսութեան պարունակութեանց վրայ, Գ. Կրէյ ըսաւ թէ Արևելեան Ռումելիի և Ասիական Թուրքիոյ արդի վիճակին մէջ մտահոգութիւն պատճառելիք չատ բաներ կան։ բայց Եւրոպոյ հետ համաձայնութեամբ գործելու համար վեհ. թագուհւոյն կառավարութեան ըրած որոշումը գոհութեան արժանի է։ Հելլենական խնդիրն և Գարատաղի խնդիրը յիշելէ յետոյ, Գ. Կրէյ Պերլինի դաշնագրին 23 րդ և 61 րդ յօդուածներուն ալ ակնարկութիւն ըրաւ, և Արմենիոյ վիճակին նկատմամբ ծանր խօսքեր ըսաւ։

Ընդդիմադիր կուսակցութեան դլուխ Սըր Սթաֆորտ Նորթքոթի բանախօսութիւնը Լորտ Պիքոնսֆիլտի բանախօսութեան մէկ ընդլայնումն էր։ Նախկին ելմտական նախարարն՝ ազգային կառավարութեան արտաքին աշխարհավարութիւնը նկատմամբ այլ և այլ հարցումներ ըրաւ։

Գ. Կլատսթոն ընդարձակ բանախօսութեամբ մը պատասխանեց։ Առաջին նախարարին Եւրոպական աշխարհավարութեան և Արևելեան խնդրոյն վիճակին նկատմամբ ըրած խօսքերը մանաւանդ կարևորութիւն ունենալով, ամբողջ թարգմանութիւնը մեր վաղուան թուով պիտի տամք։ Գ. Կլատսթոն յայտնեց թէ ազգայնականք իշխանութեան անցնելով իրենց դաղափարները մէկ կողմ չեն թողած։ Գ. Կոշէնի պաշտօնը բացատրեց։ Լորտ Կրանվիլի շրջաբերականին վրայ խօսեցաւ, և Թուրքիոյ մասին ազգայնոց աշխարհավարութեան նկատմամբ ինչ ինչ տեղեկութիւններ տուաւ։

Լորտերուն ժողովին հետևեալ ուրբաթ աւուր (9/21 մայիս) նրատին մէջ պահպանողական և ազգային Լորտերուն միջև ջերմ վիճաբանութիւն մ'եղաւ։ Գ. Կլատսթոնին Աւստրիոյ դէմ ըրած ամբաստանութեանց և յետոյ առ Աւստրիական դեսպանն ուղղած նամակին առթիւ։ մի կողմէ Լորտ Պիքոնսֆիլտ և Լորտ Սալիսպըրի, միւս կողմէ Լորտ Կրանվիլ, Լորտ Բիմպըրլի, Արկայլի դուքսն և ուրիշներ երկայն բանախօսութիւններ ըրին։ Մեր յաջորդ թիւերուն մէջ առիթ պիտի ունենանք ասոնց վերայ դաղափար մը տալ ընթերցողաց։

Դիտելի է որ Անդղիական նոր նախարարութեան անդամք «Արմենիա» (Հայաստան) բառն համարձակապէս կը դործածեն և այդ մասին իրենց նախորդաց մանքավերական զգուշութիւնն՝ու դժկամակութիւնը չեն ցուցներ։ Հայոց համար արդարութեան գործ մ'է այս։

Լորտերուն խորհրդարանին մէջ Լորտ Կրանվիլին Հայաստանի նկատմամբ ըրած յայտարարութիւնները պատճառ եղած են որ Անդղիական գլխաւոր լրագիրք այդ կէտն ալ իրենց խորհրդածութեանց առարկայ կընեն իրենց վերջին յօդուածներուն մէջ։ Մասնաւորապէս Տէյլի Նիւզ նախարարական լրագիրն (մայիս 22) կարևոր տեղ մը կը բռնէ Արմենիոյ վիճակին վրայ խորհրդածելով դործածած կծու խօսքերովը։ զորս ընդօրինակելն անպատշաճ և անօգուտ կը համարիմ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

ԷՍՀԱՄԸ՝ ՈՒՄՈՒՄԻՆ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ		12, 2
Այս առաւօտ բացուեցաւ		12, 2
Կէս օրին		12, 5
Ռումելիի երկաթուղի	Ֆր.	56,75
Թղթադրամ	Օսմ. լիր.	1120
Թրամուայ	»	3,50

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

14 Մայիս

Սօսիէթէ ժէնէրալ	Անդղ. լիր.	4,18
» Փոխանակութեան	»	3, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքային	»	6,20
Քրէտի ժէնէրալ	»	3,18
Փոխ. 1865	Ֆր.	—,
» 1865	»	59,
» 1869	»	53,
» 1872	»	19,50
» 1873	»	54,50

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

15 Մայիս

Անդղ. լիրա	Դրչ.	110
Նարոլէոն ոսկի	»	87 29
Իմբէրիալ Ռուս	»	90 15
Ռուսական թղթադրամ	3 բալ.	55 քարիք
Գլորմից	Դրչ.	51 25
Մէճիտիէի տարբերութիւն	»	6 55
Հինգնոց	»	208 10
Մէթալիք	»	211
Պղինձ	»	490
5 փարանոց	»	365

(1) Կը կարծեմք թէ Լորտ Կրանվիլ «կառավարիչ» ըսելով Տիարպէքիրի և Քարբերդի քօմիսէր Ապէտին փաշայն կ'ակնարկէ։

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անգղիոյ նոր նախարարութիւնը ծանր խնդրով մը զբաղելու պարտաւորուած է, այն է Աֆղանստանի պատերազմը։ Պ. Կլատսթոն ընդդիմադիր մասին մէջ դանուած ժամանակ խստիւ քննադատած էր նաև այս պատերազմը, և Լորտ Ռիքոնֆիլտի շնորհութիւնը, որով ոչ միայն Հնդկաստանի, այլ և Անգլիոյ եկեղեցոյին բեռնաւորած և հաւասարակշռութիւնը կորուսած էր։ Իրողութիւնն իւր դատապարտութեան իրաւունք տուաւ։ Այժմ ստուգուած է որ Հնդկաստանի երեսփոխանոյն մէջ նախատեսուել Աֆղանստանոյ պատերազմին ծախսոյ դումարէն չորս միլիոն Անգլիական ոսկի աւելի ծախք եղած է, և այս բացն օր ըստ օրէ աւելնալու վրայ է։ Հնդկաստանի փոխարքայն, Լորտ Լիթըն, անմիջապէս փոխուեցաւ, և նորա տեղ Լորտ Ռիբոն անուանեցաւ, որ արդէն ճանապարհ եղած է։

Նախկին նախարարութիւնն որոշած կերևէր Անկլօ-Հնդկական տիրապետութիւնը տարածել մինչև Հէրաթ, Աֆղանստանը մանր իշխանութեանց բաժնելով։ Այս ծրագիրն Աֆղանստանայ մէջ Անգլիական դրաւումն և զինուորական ծախքերը կրնար տակաւին բաւական ժամանակ երկարաձգել, մինչդեռ Անգլիոյ հասարակային կարծիքը բաղձանք կը յայտնէ որ այս գործն ընդհատ վերջանայ, և ոչ ևս ընդունայն ծախքեր լինին։ Իսկ խնդիրը վերջացնելու լաւագոյն եղանակը կը համարուի նպատակ խնդրի հետ կնքուած կանոնագրի դաշնադրութեան իմաստին համեմատ, որչափ կարելի է զօրքն արագապէս նոր սահմանին մէջ վերադարձնել։ Այս նոր սահմանը Լորտ Պիքոնսֆիլտի "Ուսումնական սահմանք" կոչածն է, որով Խայբերի և Հօրումի կիրճերն և Ալի Մէսճիտի ամրոցն Հնդկաստանի հետ կը միանան։

Հաւանականաբար, Հնդկաստանի նոր փոխարքայ Լորտ Ռիբոնի ընդունած հրահանգները կը պատուիրեն իրեն Աֆղանստանի գործերը շուտով կարգադրել, միակ իշխանի մը կամ քանի մը դաշնակից Սերտարներու հետ խաղաղութիւն և դաշնադրութիւն կնքելով, որպէս զի կարենայ ըստ վերոյիշեալ դաշնադրութեան ոգւոյն՝ Անգլօ-Հընդկական զօրքը նոր սահմանը վերադարձնել։ Բայց այսպիսի յետս նահանջում մը կարելի պիտի լինի՞։— ատ է բոլոր դժուարութիւնն։ Այսոր համար պէտք է որ Աֆղանստանի մէջ անդորրութիւնը պահպանելու և քիչ շատ կանոնաւոր կառավարութիւն ընելու կարող իշխան մը կամ քանի մը դաշնակից իշխաններ գտնուին։ Բայց առ այժմ ասոնք չը կան։ Ապտիւլ-Բահմանն խան, որ Ռուսիա ապաստանած էր տարիներէ 'ի վեր Շեր Ալի խանի ժամանակ, և վերջերս Աֆղանստան դարձով կուսակիցներ գտած էր Էմիրութիւն առնելու նպատակաւ, դէնքը վար դրած և իւր զօրքը ցրուած է, անշուշտ ոչ առանց վարձու, յայտարարելով թէ Անգղիոյ դէմ թշնամութիւն չունի։ սակայն Էյուպ խան, որ Հէրաթի մէջ դէնք առած էր Անգղիացւոյ դէմ, 18000 զօրօք դէպ 'ի Գանտահար կը քալէ եղեր, ուր՝ ինչպէս յայտնի է՝ Անգղիական զօրաբաժին մը կայ։ Անգղիացւոյ այս գրաւումը մինչև Բեռապիլ շարունակելու համար մեծամեծ ծախք ընել պէտք է՝ Հնդկական ելումուտքը խանգարելով։ Իսկ եթէ հապճեպով եռ.քաշուին, անիշխանութիւն միայն պիտի թողուն իրենց ետին, որ չը կրնար Հնդկաստանի և Անգղիական շահուց համար ապահովիչ լինիլ։ Գանտահարցիները, որ միայն հարիւր տարիէ 'ի վեր Բեռապիլի իշխանութեան ենթարկուած էին և անոր բռնութիւններէն զզուած, ուրախութեամբ օգուտ պիտի քաղեն անկախութիւն ստանալու առիթէ մը։ Բայց որովհետև, ըստ անգղիական թերթի մը յայտարարութեան, Գանտահարցիք չեն կրնար իրաւունք ունենալ Հնդկաստանի ժողովրդեան ծախիւք և Անգլօ—Հնդկական զօրօք պաշտպանուելու, պէտք է՝ եթէ կրնան՝ իրենց համար անկախ և զօրաւոր կառավարութիւն մը հիմնելու իրաւունքը միայն 'ի գործ դնեն։ Ակէ կը հետևի որ Անգղիա Գանտահարի անկախութեան նպաստաւոր է, թէպէտ և չուզեր ասոր համար մնայուն ծախք յանձն առնուլ։

Հնդկաստանի նոր փոխարքայն այս երկայրաբանութիւնն ունի ուրեմն իւր առջև. որչափ կարելի է զօրքը շուտով ետ քաշել և պատերազմական ծախուց վերջ տալ. սակայն ասոր համար իւր դէմ խաղաղութիւն կամ դաշնադրութիւն կնքող և պահպանող իշխան մը կամ քանի մ'իշխանք պէտք են, որք այժմ կը պակսին։ Կըսուի թէ Անգղիոյ հետ դաշնադրութիւն կնքող էմիր մը կամ էմիրներ տարեկան թոշակ և զէնք պիտի ընդունին ի վարձատրութիւն իրենց դաշնակցութեան. կարելի է ուրեմն որ Անգղիական ոսկիները պետական մարդոց խելքէն աւելի յաջողին Աֆղանստանի երկայրաբանութիւնը լուծելու։

ՍՈՎ

Առանց դառն դանդատներ բառնալու և երեւմական ողբերգութիւններ ընելու, պէտք է սակայն դիտեմք թէ Հայաստանի գաւառներէն վերջերս եկած արժանահաւատ տեղեկութիւնք իրաց վիճակը մասնաւորապէս տխուր դիներու տակ կը ներկայեն։ Երեկ նամակ մը հրատարակեցինք Վանէն, ուստից առ Պատրիարքարան ուղղեալ մի կարևոր հեռագրոյ ամբողջ պատճէնն հրատարակած էինք անցեալ օր. մեր նախընթաց թուով ալ կարինէն ընդարձակ նամակ մը հրատարակեցինք. Բաղէշէն կարևոր լրագրի մը գրուած նամակին թարգմանութիւնն ալ երեկ հրատարակեցինք. անցեալ շաբթու մէջ Մուշէն մեզ գրուած նամակ մը հրատարակեցինք, և այսօր ալ նոր նամակ մը կը հրատարակեմք նոյն քաղաքէն մեզ գրուած։ Կարինէն և Վանէն գրուած ուրիշ բաղմաթիւ թղթակցութիւնք ալ մեր անցեալ շաբթուան և այս շաբթուան թիւերուն մէջ տեսնուեցան արդէն։ Բոլոր այս տեղեկութիւնք Հայաստանի գլխաւոր գաւառաց սրդի վիճակին վրայ նաև ընդհանուր դաղափար մը կուտան, որ քաջալերական չկրնար համարուիլ անշուշտ։

Վանէն գրուած նամակներ սովու տառապանաց շարունակութիւնը կը ծանուցանեն, որոց վրայ աւելցած են գրդաց աւանդական հարստահարութիւնք։ Մուշէն եկած տեղեկութիւնք հոն ազգաբաժ ժողովրդեան թշուառութիւնը սովու ասոլիման հասած լինիլը կիմացնեն, և մեր այս աւուր թուով հրատարակեալ Մշոյ նամակն ալ այս թշուառութեան արդիւնքն եղող ցաւալի դէպքի մը նկարագիրը կը պարունակէ։ Մինչև ցարդ կըկարծուեր թէ Բաղէշի գաւառն ազատ է սովէն և մինչև իսկ շրջակայ սովեալ գաւառաց նախախնամութիւն լինելու կոչուած է. դժբաղդաբար, նոյն քաղաքէն Սէմսֆօռի գրուած նամակի մը նայելով, ոչ միայն այս յոյսը կը ցնդի, այլ և Բաղէշի գաւառին ալ սովու թշուառութեամբ տառապելուն տարակոյս չմնար։ Կարինէն տրուած լուրերու նայելով, Ալաշկերտի և Բասէնի սովը կը շարունակէ, այնպէս որ Վանայ ծովուն շրջակայ բոլոր գաւառները սովու մէջ են այժմ, առանց 'ի հաշիւ առնելու հարաւային գաւառաց սովը։

Իրաց այս վիճակին վրայ անդամ մ'ևս մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը կուզեմք հրաւիրել։ Ինչպէս կը տեսնուի, սովու տագնապը դեռ չէ անցած. անոնք, որք գարնանը դալովը սովելոյ տառապանքը վերջ գտած լինել կը կարծէին, Հայաստանի գաւառաց վիճակին վրայ միահամուռ արուած այս լուրերը կարդալով՝ պիտի տեսնեն թէ դըժբաղդաբար իրենց կարծիքը կանխահաս էր։ Ցարակոյս չկայ թէ ձմրան ցուրտերուն անցնելովը, ժողովուրդն իւր մի մեծ տառապանքէն ազատած է. բայց միւս կողմէն ալ արմատաց սպառելովն և ընտանեմարտաց պարպուելովն ասոնց թշուառութիւնն աւելի սաստկացած է։ Մշոյ և Բաղէշի գաւառաց բնակիչք մինչև վերջին ժամանակները պահեստի պաշար քիչ շատ ունէին, բայց՝ կերևի թէ այն ալ սպառած է, և ազգաբաժ ժողովուրդն ամեն կողմ յուսահատական միջոցներու կը դիմէ։

Այս ցաւալի իրողութիւնները մասնաւորապէս յիշեցնելով մեր նպատակն է խնայնել ամեն մարդասիրաց և գլխաւորապէս ամեն Հայրենասէր ազգայնոց թէ Հայաստանի թշուառ Հայոց օգնութեան ձեռք կարկառելէ պէտք չէ դադրիլ։ Մեր յարգոյ պաշտօնակիցներէն մին անցեալ օր վանէն եկած այլ և այլ լուրերու վրայ խօսելով անոնց մէջ անհասկանալի կէտեր կը նշմարէր։ Կը յուսամք սակայն թէ ամենց առջև անհասկանալի կէտեր գտնուիլն՝ իրաց բուն վիճակին վրայ սխալ դաղափար մը տալու չափ ծանր հետևանք մը չունենար։ Վանայ սովը ըսելով կարելի է նոյն ինքն քաղաքին մէջ կեցող սովը ալ հասկնալ, այդ անունով ճանչուած ամբողջ գաւառին սովը ալ հասկանալ։ Եկած լուրերէն կը տեսնուի թէ մը.տահոգութեան գլխաւոր նիւթը քաղաքէն դուրս գիւղերու մէջ տեսնուած թշուառութիւնն է, և գաւառի մը բնակչաց ամենամեծ մասը գիւղացիք են. այժմ իսկ, արդարև, գլխաւորապէս այդ գիւղացիներն են որ սննդեան և սերմացու ցորենի համար հասարակային դիմութեան դիմելու վիճակին մէջ կը գտնուին, և գլխաւորապէս անոնց համար է որ մեք ալ բոլոր ազգասիրաց ողորմութիւնը կուզենք հայցել։

Հայկական կեդրոնական յանձնախումբն իւր բոլոր այժով կը շարունակէ աշխատիլ նպաստ հաւաքելու, և ձեռք բերած դրամին գործածութեան եղանակին ընդհանուր դոհունակութիւն կը պատճառէ։ Դիտող օտարազգիք անգամ վկայած են անոր գործողութեանց ազդուութեան, և մեր թղթակիցներն ալ Հայաստանի ժողովրդեան երախտագիտական զգացմանց թարգմանն կը հանդիսանան, երախտագիտութիւն մը, որոյ մէջ խընամատար յանձնախումբն ալ իւր բաժինն ունի։ Հետևաբար, գոհութեան արժանի է որ երբ մարդասէր ազգայինք իրենց նուիրատուութիւնները շարունակեն, հաւաքուած նպաստներուն գործածութիւնը կարող ձեռքերու մէջ է։

Ուստի, վերջին ճիգ մ'ալ ընել կը մնայ մեզ։ Ցաւալի է որ օգերը ողջ երթան և յառաջիկայ հունձքն երկնապարգև օգնութիւն մը լինի սովելոյ։ Բայց տակաւին հազարաւոր Հայեր մի միայն հասարակային դիմութեամբ պիտի կերակրուին. չատերն ալ դեռ նոր պիտի ստանան սերմացու ցորեն. ուրիշներու ալ երկրագործական անասունք պէտք են։ Մի միայն մեր ազգայնոց բոլոր այս կենսական պիտոյքը տակաւին մեծ գումարներ կը պահանջեն։ Առևտրական և դրամական ներկայ անձուկ պարագայից մէջ թերևս դժուար լինի միջին կարգերէ մեծկակ նպաստ մը յուսալ. բայց ազգին գո՛նէ կարող դասերն այս վերջին ճիգը պէտք չէ խնայեն. տարուելիք դրամներն ի զուր վատնուած չպիտի լինին, և պատմութիւնն ոսկի տառերով պիտի արձանագրէ այն հոյակապ ազգայնոց անունները, որք հայրենեաց այս մեծ աղիտին առջև ազգային գոյութեան շահն իրենց անձնական շահէն վեր բռնելու քաջութիւնը ցուցած են։ Բայց բարեբաղդաբար, այսչափ դիւցազնութեան պէտք չկայ. թշուառ սովեալք բիւրիցս երախտապարտ պիտի լինին եթէ մեր սեղանաւորք, վաճառականք և ուրիշ դիւրակեաց ազգայինք իրենց կարողութեան չափովն իսկ անդամ մ'ևս մարդասիրական գործ մը կատարեն, անյապաղ նպաստ ղրկելով կեդրոնական յանձնախմբին։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՒԴՈԿԻԱ

—

25 ապրիլ 1880

. . . Խմբագիր.

Եւդոկիոյ Առաջնորդը.—Ընտրութիւն նոր Առաջնորդի, Երեսփոխանի.—Հանդանակութիւն Սվկլոց։

Ա. Եւդոկիոյ Առաջնորդին ի՞նչ գործելն ա՛յնչափ դաղանի պահուած է որ՝ Կ. Պոլսոյ Հայ հասարակութիւնը. հաղիւ թէ նորա անունը լսած է։ Ի՞նչ է սորա պատճառը։ Միթէ փոքրուն Ասիոյ այս կարևոր քաղքին Հայոց դլխաւորը, Դեր. Յակոբ եպիսկոպոս ձգնաւորեան բոլորովին անտարբեր կապրի։ Ո՛չ երբէք։ Նա կատարելութիւններ ունի, որոնց վրայ կրնամ հաղիւ թէ դաղափար մի տալ ըսելով թէ՝ այս եկեղեցականն ունի Հայկական պերճ դէմք, սև աչեր, ջերմեռանդ և հաւատարիմ ծառայ մ'է եկեղեցւոյ և ճարտասան քարոզիչ։ Իրրև Հայ առաջնորդ՝ կառավարութեան դուռը տիտա մ'ունի, ուր փայլեցուցած է իւր մեծ հանճարը, և ազդեցութեան տէր եղած։ Ցօներ ու տանեն առիթ չփախցուներ մերձակայ վանքերուն այց եղլալու շրջեղ կառքով մը և կամ դեղեցիկ ձիու մը վրայ բազմած։ Եւ ոչ իսկ ծոյլ է։ Յակոբ Ծ. վարդապետը 1875ին ղդաց եպիսկոպոսութեան բարձր աստիճան ընդունելու արժանի՞ն և ստիպողական պէտքը, և դէպ՝ փնտիին աճապարելով՝ այդ մեծ պակասը լեցուց։ Ծ.ոյ. չըլլալուն ուրիշ փաստ մը ևս։ Անդամ մը իրեն կառքի ձիեանը Զեր.քէշները տանը մէջէն դիշերանց գողցան։ Մեր Ս. Հայրը ա՛յնպիսի եռանդեռամբ մ'աշխատեցաւ ձիանը շուտով յետս կոչեց՝ որ բոլոր ժողովուրդը յապշեցաւ։ Եւ տարակոյս չկայ որ եթէ՝ նմանօրինակ ջանից մէկ քառորդն իսկ իւր առ Աղդն ունեցած ծանր պարտաւորութիւնները կատարելու չդլանար, վերջի տասն տարուան մէջ Եւդոկիոյ Ազդ. գործերը այնպիսի ողբմելի վիճակի մը մէջ չէին մնար և մեր պատկառելի Հայրը ժողովրդէն,

Սրբազան Հայր՝ մի՛ քնանար,

Ասուած քեզի՝ կուզէ համար, ի նման գանդատանաց խօսքեր չպիտի լսէր։ Ունեցած ընդարձակ ծառայութիւնն մէջ մատուցած ծառայութեանց պատմութիւնը՝ Պոլսոյ թերթերուն մէջ մի կարևոր տեղի պիտի գտնէր։ Եւդոկիոյ Հայ մանկըտին, Եւդոկիոյ կրսեմ, որոյ 8000ի մօտ Հայ բնակիչք քաղաքակրթութեան մեծամեծ ընդունակութիւններ ունին, այսպիսի ժողովրդի մը բազմաթիւ զաւակունքը՝ մեր Ս. Հօր անխոնջ ջանիցը շնորհիւ (՝) տասը տարի է որ առանց մի կանոնաւոր դպրոցի թողուած են։ Դարձեալ կը հարցուի. ուրեմն ի՞նչ է սորա պատճառը։ Բան մեզ՝ չկայ այլ ինչ պարզապէս՝ բայց՝ 'ի սա առաձէն որ կրսէ թէ Մարդարէ մը իր ընտիր երկրին մէջ չկրնար մարդարէանալ։

Բ. Կերևի թէ կամ Դեր. Յակոբ սրբազան ինքնին զդաց այս առաձին զօրութիւնը, և կամ հաւատալով սա խօսքին իմաստը, զոր ինք ըսած է, «մինձ կը թուի թէ՝ ոչ-պաշտօնական մարդ. տալելու ըլլամ՝ ազդիս առաւել օգտակար կրնամ ըլլալ» որ և իցէ, սա ճշմարիտ է թէ՝ այս բառերով մեր Սրբազանը հաճեցաւ այս տարի իւր առաջնորդական պաշտօնէն հրաժարիլ։ Այժմ չատ փափաքելի է որ թէ՝ Պատրիարքարանը և թէ՝ Եւդոկիոյ ազգայինք փութան այդ կարևոր աթոռին վրայ բազմեցուցանել կարող և չատ գործելու փափաքօք լի անձ մը, որով Եւդոկիոյ Հայ ժողովրդեան լքեալ շահերը պաշտպանուելու թիւն դանան և չատոնց երեսի վրայ ճեռացած գործերը բարեկարդին։ Կը մտիկեմ որ Եւդոկիա ալ կարնոյ նման դեղեցիկ ընտրութիւն մ'ընէ։ Որովհետև Թօքաթ այժմ «Միւթէսարրիֆլըդ» ըլլալուն առթիւ, հանդերձ առաւելը ընդարձակեալ շրջակայիւրը, կարող առաջնորդի մը անհրաժեշտ պէտք ունի։ Սա ևս պարտիմ խոստովանիլ թէ՝ հրաժարեալ առաջնորդը շատ կերպիւ օգտակար եղած է ազգին, մանաւանդ ազքատ և հարբատահարեալ անձանց շահերը քաջութեամբ պաշտպանած է չատ անդամ։ Եւ իսկ զարմանք չպիտի պատճառէ, թէ որ Յակոբ սրբազանը թողու «անպաշտօն ազգին ծառայելու» դաղափարը և թեմի մ'առաջնորդական պաշտօնը ստանձնելով՝ փայլեցունէ իւր թէ՝ մտաւորական և թէ՝ բարոյական կարողութիւնները, զոր նա իրաւամբ ունի. թէպէտ ժողովրդեան մէջ ծագած երկպառակութիւնք և ուրիշ նուազ կարևոր պատճառներ՝ արդելք եղած են իւր ընտիր քաղաքին մէջ իւր գործոց արդար արժանիքը յերևան հանելու։

Դ. Եւդոկիոյ կողմանէ Ազգ. ժողովոյ նոր երեսփոխանի մը ընտրութիւնը կատարուած չէ։ Անցեալ տարի Մ. Զերազ էֆն ընտրած էին, սակայն նորա հասակը ըստ սահմանադրական կանոնին թերի ըլլալուն պատճառաւ՝ անընդունելի եղաւ. բայց արդեօք այդ ընտրող մարմինը իր որոշման վերայ պնդելով Զերազ էֆ.ի հասակին լրացմա՞նը կ'սպասեն, կամ մի նոր ընտրութի՞ւն պիտի ընեն. այս կէտը մեզ մութ կերևայ։

Դ. Մինչդեռ Եւրոպիոյ այլ և այլ քաղաքները դտնուող փոքրաթիւ Հայեր իսկ՝ Կ. Պոլսոյ մէջ Հայաստանի համեմատակ սովուն առաջը առնելու համար եղած անխոնջ ջանից կը հետևին, մեր Եւդոկիոյ ազդայինք դրեթէ բոլորովին անտարբեր կը կենան այս մասին։ Անցեալները միմիայն 10 ոսկւոյ նպաստի մը հրատարակութիւնը՝ Եւդոկիոյ Հայոց պատիւ չէր բերեր։ Թէպէտ դիտեմ թէ այս տարիներս հոն ալ առևտուրը շատ յաջող չէ։ Սակայն Սէֆէրեաններ, Իփէքեաններ, Արբանեաններ, Պօնճուգեաններ եւ, «Միղանի» և «Պէզեսթէնի» բոլորովին Հայ խանութպաններ, բազմաթիւ պզնձագործներ և «պասմաճիներ» արդարև ինչո՞ւ հանդանակութիւններ չեն բանար իրենց շրջաններուն մէջ. և ինչո՞ւ Պօլսոյ կեդրոնական յանձնախմբին խրկելով՝ օգնութեան չեն հասներ՝ անդութ տվէն տանջուող մինչև իսկ մեռեալ դիակներ ուտելու վիճակին մատեցող՝ Վանայ, Կարնոյ, Ալաշկերտի, Տիգրանակերտի եւ. եւ տարաբաղդ ազգայնոց։ Այ՛ այն Հայերուն, որոնց շատերը վերջին Արևելեան պատերազմին ժամանակ, երբ Սեբաստիոյ, Եւդոկիոյ, Ամասիայի և փ. Ասիոյ ուրիշ քաղաքները համեմատական հանդիստ կը վայելէին, անտանելի տառապանաց ենթարկուած էին։ Ինչո՞ւ համար։ Որովհետև Հայրենի հողին հաւատարիմ մնացած էին։ Ո՛վ Հայ ժողովուրդ Եւդոկիոյ, ի սէր ազդութեան և ի սէր մարդկութեան՝ փութացէ՛ք փոքր ի շատէ նպաստ հանգանակելով՝ զբաղեցէ՛ք, և այսպէս նախանձելի օրինակ մը տուէ՛ք շրջակայ բազմահայ քաղաքաց, ձեր առատաձեռն նուէրներովը։ Գո՛նէ յիշեցէ՛ք անդամ մը հինգ տարի առաջ Ձեր փողոցներուն մէջ դեռնատարած, անօթի, նուազեալ և երբեմն մեռեալ բիւրդ դաղթականաց այն տըխուր պատկերը։ Եւ լաւ ըմբռնեցէ՛ք թէ այժմ Հայեր նոյն ողբալի վիճակին մէջ կը դտնուին։

Խմբագիր Տէր, հաճեցէ՛ք ներկայս հրատարակել Ձեր Մասիսին մէջ յօդուտ ազդային գործոց, կանխաւ ընդունելով շնորհակալիքս։

Մ. Ոֆ.

ՄՈՒՇ

17/29 Ապրիլ 1880

. . . Խմբագիր.

Հայաստանի թշուառութեան տիպար դաւառներէն հեծեծանաց ձայներ կ'արձակուին, կարծես հերիք չէին մեր թշուառ ժողովրդեան՝ բարբարոսաց այնչափ խժդժութիւններ, նոր տագնապ և արհաւիր մ'ալ երեւան կ'ելնէ Հայաստանի մէջ. ողորմելի ժողովուրդը լսելիւրինդոսի մէջ դէորելու։ Անուն մը՝ զոր չեմ կրնար առանց արտասուաց յիշելու, սով մը դուրս կ'ելլէ 'ի Հայաստան, և օրըստօրէ կը տարածուի ոչ միայն 'ի Վան, այլև 'ի գաւառ, Սասուն, Խութ, Բըռնաշէն, Մուշ, Տիգրանակերտ գաւառներն, այս նահանգներէն բազմաթիւ ընտանիք կ'դաղթեն քաղաքս և գիւղեր, որով շատ ծնողքներ իրենց զաւակներ փողոցներ ձգելով կ'անհետանան։

Տարօնոյ թէ գիւղեր և թէ քաղաքս երեսունի չափ անձինք սովամահ կորսուեցան։ Մշոյ Հայ և Տաճիկ հասարակութիւնն հեռադրաբ. Դրան, Պատրիարքարանի, Բամիսէրաց և Բազիշոյ կուսակալին տուած բողոքներուն ապարդիւն մնալը տեսնելով, յուսահատական ձեռնարկի մը դիմեց։ Մահմետական և ոչ մահմետական հասարակութիւնն սովուն տուած զոհերով յուսահատած և մանաւանդ քաղաքիս փուռերուն 15 չափ ցորեաները ալ անբաւականանալով, ապրիլ 15ին մէկտեղ ժողովելով միութիւն մը կը հնչեն մէջերնին՝ ձեռնարկ մը ընելու այս խնդրոյ մասին։ Ապրիլ 15ին առաւօտուն կանուխ 'ի դիմաց հասարակութեան յանկարծ մուեռիին կ'ազդարարէ որ ամբողջ խանութները դոցուին, այս հրամանն 'ի գործ դրուելէն ետք, Հայ և Տաճիկ հասարակութիւնն միահամուռ քաղաքէն դուրս տաճկաց գերեզմանատունն կ'խռնին, և անդ երեք ժամու չափ խորհրդակցելով միմեանց հետ, կ'որոշեն յախուռն կերպիւ կառավարութեան ապարանքն կոխել։ Եւ ահա յանակնկալս ժողովրդեան ձայնն քաղաքս դղրդեց. ամեն ոք վաճառանոց կը վազէր, արդէն խուժանքն կառավարութեան դուռը յարձակեցաւ, և «ցորեն կ'ուզենք, ցորեն» կ'աղաղակէր։ Կառավարութեան պաշտօնեայք կ'պատասխանեն թէ խորհուրդ ընենք և այնպէս որոշում տանք ձեր խնդրոյն։ Ուստի կառավարիչ փաշան, Տարօնոյ ընդհ. դատախազ Վսեմ Յակոբ էֆ. Տիրայուեան և Ղատին, զօրայ հրամանատար փաշային ապարանքն կ'երթան, և ժողովրդեան բազմութիւնն ալ ատոնց ետեւէն։

Հասարակութիւնն (2-3000ի չափ) հրամանատար փաշայի օթեւանին առջեւ հասնելով՝ դարձեալ ըստ առաջնոյն ցորեն կ'ուզենք կ'պոռան. և երբ մէկ ժամու չափ սպասելով պատասխան մը չ'են առնուր, կ'ըսկսին ամէնքն մէկէն հրամանատարի տպարանքն քարեր արձակել, այնպէս սաստիկ կերպով, որ պատուհաններու բոլոր ապակիներն ջարդեցան. և մէջ եղածներն ալ ներսի սենեակները փախան։ Ժողովուրդը զայրմացմամբ դէպ ի զօրանոց երթալու ատեն, չափ մը ցորեան կ'պատահի, զոր նոյն միջոցին ցիրուցան կ'ընեն, այս ատեն սարսափելի անձրեւ կը տեղար, ժողովուրդը երկու ժամէն ետքը կը մեկնի պատասխան կ'ուզենք ըսելով, և անկէ ուղղակի կերթայ Միւֆթին փնտռելու, որ մզկիթին մէջ տաճիկ աշակերտաց կ'դասախօսէր։ Միւֆթին վտանգը նկատելով, մզկիթին դուռը կ'դոցէ, բազմութիւնն կատղած կ'սկսի մզկիթին պատերն քակել և քարեր արձակել։ Միւֆթին ճարահատեալ անձնատուր կը լինի։ Բազմութիւնը Միւֆթին ձեռք անցուցեալ և մարդերէն բռնելն մէկ կ'ընէ, այն ատեն չորս կողմէն կ'սկսին զարնել, հայհոյել, թքնել «ամբարէն ցորեան կ'առնուս և ադրատաց չ'ես տար» ըսելով։ Հուսկ ուրեմն քանի մը մարդիկ միջնորդելով մաղապուր կը փախցնեն Միւֆթին։

Վերջապէս Ղատին ատն վրայ վերջին յարձակումն կ'ընեն և առանց վնաս տալու կ'անցնին։ Թէպէտ եւ քը իմացանք թէ Ղատի կինն հիւանդացեր է եղեր, և Ղատին ալ հրամանատար փաշային գալու ատեն ապատակուեր է։ Մուսանք ըսել նաեւ որ հրամանատար փաշան ալ ձիէն վար բերելով ծեծել կ'ուզեն եղեր. բայց նա կը յաջողի փախչիլ։

Զօրս ժամ ետքը հասարակութեան մունետիկը բազմութիւնը ցրուելը ծանուցանելէն յետոյ, կազդարարէ որ 85 կորիճներ զատուին սոյն գիշեր ամբարներու դռները պահպանելու, որ մի դուցէ զօրքերն դաղտնի կերպով ուրիշ տեղ փոխադրեն, և բազմութիւնն կը ցրուի, հետեւեալ առաւօտուն գումարուելու պայմանաւ։

Նոյն երեկոյ կառավարիչ փաշան, ընդհանուր դատախազը և Ղատին հեռադրատունն երթալով բանակցութեան կը մտնեն Բաղիշոյ կուսակալին հետ։ Այդ գիշերը մեծ տաղնապով անցուցինք. կառավարութեան դուռը բանտարկեալ 118ի չափ աւազակներ պահպան զօրայ դիմադրելով կուզեն փախչիլ, բայց դունդ մը զօրք վրայ հասնելով կը զսպէ այդ կատաղիներն։

Հետեւեալ առաւօտ (ապրիլ 16) ժամը մէկին մունետիկն բարձրաձայն համայն հասարակութիւնն Տաճկաց գերեզմանոցն կը հրաւիրէ։ Այն ատեն Թուրք և Հայ ժողովուրդը հոն դումարուելով անմիջապէս. կը խորհրդակցին՝ նախ հեռադրատունը կոխելով, հեռադրական կարևոր գործիքներն ջարդեն և ապա գնեալ կառավարութեան դուռն յարձակին ամբարներն ցիր ու ցան ընելու, առանց վախճանին ակնարկ մը նետելու։ Այս խորհրդին ետքը ոմանք կ'առաջարկեն ընդհ. դատախազին՝ ապարանքն աւարի առնել, պատճառելով թէ դատախազը վանեցիները շատ կը սիրէ և թէ կաշխատի ցորեանն հոն զրկել։ Սակայն բազմութեան 100ին 90ը Ն. Վսեմութեան արդարասիրութիւնն և հայրենասիրութիւնն անոնց յիշեցնելով՝ կսպառնան անոնց, որք այդպէս ապօրէն դաղափար մը կը կրեն։

Կառավարիչ փաշան սոյն հեռագիրն ի ներկայութեան համայն հասարակութեան կարդալով, յարեց իր կողմէն։ «Եթէ խաղաղիք, հիմա ձեր առաջարկը կուսակալին պիտի ներկայացնեմ և առած հրամանս ձեզ հաղորդեմ. ապա հրաւիրեց որ խաղաղութեան վերապահութեան համար խանութներն բանան և կառավարութեան վերջին որոշման սպասեն։

Տէր Խմբագիր, յոյս կայ, որ խաղաղութիւնն պիտի վերնոյ։ Նոյն օրը երեկոյեան տասնի չափ խանութներ բացուեցան։ Այսօր՝ Ապրիլ հինգշաբթի, արդէն կիւրակէ լինելով խանութներ դոց են։ Վաղ իւրաքանչիւր ոք իւր խանութն բանալով խաղաղութիւնն պիտի հաստատուի։ Եւ փառաւ ենք որ կառավարութիւնն ժողովրդեան առաջարկը պիտի կատարէ։ Արդարեւ տեղւոյս կառավարութիւնն այս դէպքին մէջ մեծ խոհեմութեամբ վարուեցաւ։

Ահա, Տէր խմբագիր, Տարօնոյ մէջ ալ սարսափելի կերպով իւր մահացուցիչ ոտքերը կը դնէ սովն, ուրով սարիգեղ ժողովուրդը յուսահատական միջոցի մը դիմեց։ Տարոնը կը կարօտի ազդին կարեկցութեան և դթութեան, և եթէ այն սիրելի և կանդնոյ ձեռքն 'ի Տարոն ալ չկարկառեն, հաւատացէք որ Մշոյ երկիրը պիտի անմարդանայ։

* * *

ԱԼԱՇԿԵՐՏ

Զէյտան 15 ապրիլ 1880

. . . Խմբագիր Տէր.

Կարծես արդի ծայրայեղ մահաբեր սովը հերիք չէր Ալաշկերտցին ոչնչացնելու, ահա՛ այսօր հեղհեղուկ յառաջացած տաժանելի պատկերներ ու ոճրագործութիւններ Հայ տարրը կը մաշեցնեն, ինչպէս ձիւնը արեւն։

Գարուն է։ Հողագործի վերջին ճգնաժամն է. նա պէտք է ճիգ հիմակուանից մի բուռը ցորեն, գարի, կտաւատ, կորեկ, ոսպ . . . ցանէ իր արտի մէջ, որ անով բոլոր տարին կերակրէ իւր սովալլուկ դերդաստանը։ Այժմ համարեա թէ այդ ալ չկայ. Ալաշկերտի ամէն մի դիւղ հազիւ 4—5 տուն կարողանան մի քիչ ցանք անել, իր երեխայի բերնէն կարած հացի նիւթով՝ օրական պարէնի կարօտ թողլով զայն։ 40—50 տնէ բաղկացեալ մի գեղի մէջ հազիւ 10 տուն հաց կը թխեն, այն ևս էն տեսակ դարիցը, զոր ուրիշ տարիք՝ ճիշդն ասած՝ արժան չէինք սեպեր գրատուց տալ։ Սովատանջ ժողովուրդը այսօր այդ կոր հացը եթէ դտնէ գաթայի տեղ կ'ընդունէ։

Մէկ խօսքով, մարդ անտարբեր աչօք չի կրնար նայիլ անոնց երեսին կարմրախայծ երեսին. արդ կը տեսնես գունատուած, կենդանի կմախք դարձած։ Ճիրը ծուռ պարտասեալ կը տանէ նա սովու ծանր լուծը։ Նորա յաճախ կերակուրն է վոիք (ապուր), որը լոկ ձավար խոտ ու ջրէ չինուած լաւի մ'է, զոր օրը 3—4 անգամ կուտէն քաղցու հետ մաքառելով։

Բայց և այնպէս անոնցմէ շատերն ևս վեր չինիցս զուրկ ըլլալով արդէն սոխպուած կեղեն, կերթան մերկ ու բոկոտն, քաղց ու ծարաւ ի Թուսատան։ Այսոր վրայ աւելցո՛ւր նաև այն անմոռաց ատն ու դողը, զոր Հայ գիւղացին այս հային խոթած է։ Անցեալ 16ին գիւղերը Քուրդ աւազակները մըտան Աստուածատուր անունով մարդուն տունը, երբ նորա դրացուհին սկսեր է ճրագ վառել։ գողերը տեսնելով զայն անկողնու մէջ պառկած, մէկէն յարձակուեր են վրան սաստիկ դանակոծեր և մի քանի վիրաց հետքեր ձգելով նորա մարմնոյ վրայ, ի վերջոյ յաջողեր է իրանց դանել տան փոքրիկ արկղիկը, որուն մէջն էր խեղճին եղած չեղածը և 78 ռուբլին, զոր երկար ժամանակ պանդխտած արտասահման մեծ աշխատանքով բերած էր զայն։ Ապա գողերը իրենց գաղտնական կիրքը կատարելէ զկնի՝ փախեր են դէպի Շատեան Քիւրդ գիւղը։ Հուսկ ուրեմն դրացիքը հաւատի դալով՝ անոնց (գողերի) հետքը տարեր են յիշեալ գիւղը։ Գողերի անունը չիրցին իմանալ, բայց սոսկալի կը գիտցուի, որ նոյն գիւղիցն են։

Առաւօտն վաղիրզութիւնը յայտնուեցաւ տեղական կառավարութեան։ Բնիչ ուղարկուեցաւ դատաստանական ժողովոյ անդամ Մեծապատիւ Աբրահամ Բարսեղեան անձը, յիշեալ Քիւրդ գեղացիներէն մի քանիսն քննութեան ենթարկուեցան, բայց գործը մնաց առանց հետեւանաց։

Նոյնպէս ցաւօք սրտի կը յիշեմք հոս անցեալ աւուր տեղի ունեցած տխրութեան մի հոգարարեալ արարքը, որ վատ տպաւորութիւն մը ձգեց տեղացոց վրայ։ Անոտ և անձեռ ժողովուրդը ձմեռուան սաստիկութենէն տաւարին ջարդած, իրանք անօթութենէ թարկուած, ուր չեն կրնար համարձակ ել ու մուտ առնել, յիշեալ հաղարարեալը այժմ դրած է Հայ գիւղացոց վրան որ անպատճառ արքունական դանուած ամբարներն ցորեններ ու գարիները ուլամով տանին ի Պայազիտ։

Առաջին փորձն փորձեց նա ի Խոշիեան, Աւտալ Մանուկեանը իրբ ի պատասխան Նորին Մեծութեան հեծկլտանքով արտաբերեր էր հետեւեալը. «Ողորմած Տէ՛ր, մենք ինչպէս կարող ենք ցորեն, գարի տանել Ձեր ցանկացած տեղը. մինչդեռ բարձկան չունիմք, այժ չունիմք, այս միճակի մէջ դանուած ժամանակիս, դուք պէտք է օդնէք մեզ։» Խեղճը հազիւ այս խօսքերը լսեցաց, հազարապետը օրինաց հայհոյանքով Աւրարին առաւ փայտի տակ, անդան ուրեմն կրցին նոքան անոր ձեռքից առնել ուժգիտիչ ձեռքին բռնել, տանել տան։ . . . Հայերը այս բռնի հրամանին դէմ կը դոպիրան. դի եթէ ուզենան տանել չեն կարող, եթէ չտարուի՝ այսպէս կը դանակոծուին . . .

Ցանուն մարդասիրին Աստուծոյ փութով տաս. վրայ կը հրաւիրեմք կառավարութեան խորին ուշադրութիւնը, չատ մը աս և տոր նման անկարգութեանց ու հարստահարութեանց առաջքն առնուլ, յորոյ կը սոսկայ Հայ գիւղացին։

Խմբագիր Տէր, խնդրեմք սոյն երկտողին տեղի շնորհէք Ձեր պատուական «Մասիս» օրագրոյն մէջ, թերևս տասվ կարողանաք մեզ բարւոք դրութեան մէջ հասցնել. . . ։

(Պորտէրոնիան)

ԵԷՆԻ ԴԱԲՈՒ

15 մայիս 1880

. . . Խմբագիր.

Նա որ ինքզինքը չհոդար, իրեն ի մեծոյ վերաբերեալ բաներու փոյթ չունի, նա ընկերասիրութեան և մարդասիրութեան վրայ ալ դաղափար չկրնար ունենալ։ Այս կարդէն կարելի է համարիլ Պօլսոյ խել մը Հայրենակ թաղերէն շատերը՝ որոնք առանց իրենց առանին վարչութիւններն՝ այսինքն վարժարաններու ու եկեղեցիները բարեկարգելու՝ կըսպասեն որ ազգային ընդհանուր բարենորոգմունք, յառաջդիմութիւն և վերակենդանութիւն տեղի ունենայ։

Այսօր թաղային վարժարանները, չեմք դիտեր թէ ասոնց մէջ բայառութիւն ունեցող կա՞յ, այնպիսի միճակի մը հասած են, որ անոնց մէջ ազգայ մը դտնէ նախակրթական չրջանը մտնելու համար նախապատրաստական ընթացք մը կատարելու քանի մը տարի հարկ կըլլայ զոհել ասոր վրայ պէտք է ձեւել նախակրթական չրջանն ալ, եթէ երբէք նախակրթական ամբողջ չրջան ըսուելու չրջան մը կայ մեր թաղային վարժարանաց մէջ։ Ուսուցիչներն ալ արդէն խեղճ հասոյթ յայտնի է թէ ինչպիսի բաներ են մեր քանի թաղերուն մէջ, ուր այս անունով նիւթական չենք մը կարելի է դտնել, բայց բարոյական՝ և ոչ ասուելն իսկ։

Եէնի-գարուի վարժարաններն ալ, այսօր հակառակ թաղեցւոյ բուռն բաղձանաց և մեծամեծ զոհողութեանց, հակառակ իրբաւական գոհացուցիչ անցեալին, դըրեթէ անտէրունչ և աւերակ դարձած են, թաղային ամեն մատակարարութեանց հետ ասոնք ալ ամբոդէտ, անկարող, աննչան, սինքորոր, և ի վերջոյ քանի մը յայտնեալ անպատիւ ընթացքներով նըշանաւոր հանդիսացող անձի մը ձեռք մնացած լինելով, ոնոր հասոյթ քաղելու համար եկեղեցւոյ դուռն ու շուրջը սպասելը կը կարծէ թաղ. խորհրդոյ անդամոյ մը պարտքը, և լուսաւորութիւն ըսելով եկեղեցւոյ մէջ վառած հրդեհն ու կանդելը կը հասկնայ։

Թաղեցին ասոր դարմանին անփոյթ չդտնուելով՝ երեք չորս ամիս յառաջ հարկադրած էր թաղ. խորհրդոյ չորս անդամները (անցեալ տարի մայիսի մէջ ընտրուած թաղ. խորհրդոյ 9 անդամներէն 5ը հրաժարած և 4ը մնացած էին), որոյմէ մին է վերը նշանակեալ թաղ. խորհրդոյ դանձապետը՝ վարժարանաց տեսչի ու եկեղեցւոյ և վարժարանաց մատակարարն և ըստ հաճոյս թաղ. խորհրդոյ ատենապետն ալ, Ատենադպրին ալ, հաշուեկալն ալ, իրենց գոյութեան ապօրինաւորութիւնն օրինաւորութեան վերածելու համար պահած անդամոց ընտրութեան ձեւնարկել, քանի մը միջոցներու այս միջոցիս հարկադրեցին վերջապէս թաղական խորհրդոյ մնացեալ անդամները ներսն ալ հրաժարելու ըստ բաղձանաց թաղեցւոյ, որով անցեալ կիրակի նոր ընտրութեան քուէարկութիւնն եղաւ։

Ընտրութիւնն ըստ երևոյթին ամենայն օրինաւորութեամբ կը կատարուէր՝ ըստ երևոյթին ըսինք, զի այնպիսի խարդախութիւնք տեղի ունեցան, որոյ համար՝ չ՝ մեր Սահմանադրական կանոնագրքին և՝ չ՝ Ազդ. վարչութեան հրահանգները զգուշութիւն մը նախատեսած ու արամադրած չեն։ Ընտրողական ժողովոյ Ատենադպիրը նոյն իսկ ինքն ըլլալ կը թուի այս խարդախութեանց գլխաւոր հեղինակը, ինչպէս իր ընթացքներն ալ յայտնի կընեն, և որուն քանի մը պարագաները յետ ընտրութեան իմացուած են. 400 ընտրողաց հրաւէր ղրկուիլ որոշուած էր ընտրութեան մասնակցելու. այս ղրկուելու գործողութիւնը Ատենադպրին ձեռքը մնացած էր, որն որ երկու երեք գիշեր լուսցուցեր է Թաղ. խորհրդարանին մէջ ընտրողաց տուումարը կարդադրելու պատրուակաւ, թէպէտ և տուումարն արդէն կարդադրուած էր. ոչ ոք կրնար դուշակել թէ այնպիսի բացարձակ խարդախութիւն մը պիտի ընէ այդ Դալթիոյ Օճախին աշակերտը, որ ո՛չ Ընտրողական ժողովոյ և ոչ ընտրող թաղեցւոյն մտքէն անցնի։

Քուէարկութեան օրը, 11 մայիս կիրակի, առաւօտուն կանուխ թաղին վարժարանը կը դտնուի Ընտրողական ժողովոյ ատենադպիրը, և մէկ երկու անձանց ներկայութեանը կորոշուի նամակները չբանալ՝ մինչև որ Ընտրողական ժողովոյ անդամք ներկայանան մեծամասնութեամբ. բայց ինքնին դանդաղ քուէաւորները կը նեռէ, քուէհամարի որոշեալ ժամուն. ոչ ոք կը կասկածի թէ խարդախութիւն կայ, թէպէտ և ասի միջոց մ'էր, որ խարդախութիւնը ծածկելու կը ծառայէր։ Քուէհամարի ատեն կը տեսնուի որ 400ի ընտրողներէն 240ի չափը քուէարկութեան մասնակցած են, 70ն անձամբ բերելով իրենց քուէն և մնացեալը նամակաւ. արձանագրութիւնք ըստ օրինի տեղի ունեցած էին, քուէհամարն ըստ օրինի կատարուած էր, և խարդախութեան հետքն անդամ չէր նշմարուեր. ո՛վ կրնար դուշակել թէ 170ի չափ նամակաւ քուէ ղրկողներուն խիստ մեծ մասը քուէ ղրկած չլինելնուն վրայ բնաւ տեղեկութիւն չունին. ո՛վ կրնար դուշակել թէ 100էն աւելի քուէ թաղ. խորհրդոյ դործակից Ընտրող. ժողովոյ ատենադպրէն մեքենայուած էին, դործակցութեամբ Յ. Թ. անուն հանրածանօթ խուլարար թըզուկի մը, որուն սակայն ամէն բան հարկաւ յայտնած չեն, բայց յայտնածներն ալ բաւական էր արդէն՝ դո՞նէ խարդախութեան մէկ ծայրը դրսէն դտնելու, թէպէտ ուշ, և թաղեցւոյն քուէն բռնաբարելու նկատմամբ բռնուած այս ծայրայեղ յանդուգն ընթացքն ի լոյս ածելու, որուն նպատակն էր նորէն մինակ մնալու կերպով թաղական ընտրել վերը նշանակեալ հրաժարականներէն մին, որուն ձեռքն էր ամէն բան։

Անաչառ և մանրամասն քննութիւն մը այս ամէնքն ի լոյս պիտի հանէ։

Այս ամէնը Ազդ. կեդրոնական վարչութեան և Ս. Պատրիարք Հօր ալ ուշադրութեանն յանձնելով՝ վստահ եմք թէ պարտուպատշաճ անօրինութիւնը պիտի ընէ, և պիտի ազատէ Եէնի-գարուի թաղեցւոյ պատիւն, եկեղեցին ու դըպրոցները խարերայ և խարդախ անձանց խաղալիկ ըլլալէ։ Այս է թաղեցւոյն բաղձանքը, այս է օրինաւորութեան պահանջքը, և այս է ճշմարիտ ազդասիրութեան պարծանքը։

Խնդրելով, Մեծ. Խմբագիր, որ բարեհաճիք ներկայս Ձեր ազնիւ Մասիսի միջոցաւ հրատարակել,

Մնամ խորին յարգանօք

Թաղեցի ոմն

Advertisements referring to British or American Goods, etc., are exclusively received for this Paper at
EUG. MICOUD'S Foreign Advertising Agency 139—140, Fleet Street, London.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՌԴԻ ՀԱՅԿԱՊԱՆԻ
Թիւ 8, 9, 10.

Բովանդակութիւն

Լուսա, Քրիստոս յարեաւ, և Նկարիչն.

Կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով, գին մէկ տեսակ 2 ղրուշ մէճիա. իսկ 24 թուոց բաժանորդագրին 40 ղրուշ։

Ա.
ՀԱՄԱՌՕՏ ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱԶԳԱՑ ԵՒ ՑՈՒՆԱՑ

Յօրինեաց Հ. Ներ-ես Ճնորհեան

Մինչև հիմա հրատարակուած Հին աղգաց համառօտ պատմութիւններուն ամենէն ընտիրն է։ Վ. Դեր. Հեղինակն Արևելեան պատմութեան մասին առաջնորդ բռնած է փ. Շմիթ Անգղիացի երևելի պատմագէտն և Կուլիէմոս Բիւց Գերմանացին. իսկ Ցունաց պատմութիւնը Թ. Հանէքի Իտալացւոյն յօրինած պատմութենէն համառօտած է։ Դասատուաց և աշակերտաց դիւրութեան համար իւրաքանչիւր աղգի պատմութեան վերջը ժամանակագրութիւն ալ աւելցուցած է։

Կը գտնուի Մխիթարեանց դպրատունը և ամեն Հայ գրավաճառաց քով։ Գին 2 1/2 ֆրանք։

Բ.
ԱՌՋԵՒՈՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՏԷՐՈՒԹԵԱՆՑ

Յօրինեաց Հ. Ներ-ես Ճնորհեան

Հանդերձ յաւելմամբ աշխարհագրական և եկեղեցական ժամանակագրութեան Հայոց։

Կը գտնուի Մխիթարեանց դրատունն ու ամեն Հայ գրավաճառաց քով։ Գին 2 ֆրանք։

ԸՆԹԱՑԲ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Պոդկերաչոտ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Նախապարտադրական առաջին տարւոյ համար

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Գ. Ա. Մալբէան

Ցիկին Բաբ-Քարբանթիէի սոյն դասագիրքն 'ի Հայ յեղուի, բազում պատկերօք զարդարուն և Արամեան տպագրութեամբ 'ի լոյս է ընծայուած։ Կեդրոնատեղին է Արամեան դրատուն, Զաքմաքճըլար փողոց, Քակաբեան խան։ Կը գտնուի նաև ամեն Հայ գրավաճառաց քով։

Գին 3 ղրուշ արծաթ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ն. ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ՄԱՑՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ
ԱՑԲԲԵՆԱՐԱՆ

Ե-կեղեցական ընթերցարան մանկանց համար

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

Երկրորդ տպագրութիւն

(Հեղինակէ Ռոյշ-ռուրեմբ)

Սոյն ընտիր դասագիրքը որ Ռուսահայոյց մէջ մեծ ընդունելութիւն գտած և մինչև եօթներորդ տպագրութեան հասած է, պզտոյց աշխարհաբարի վերածուած և քիչ ժամանակի մէջ սպառած լինելով, երկրորդ անգամ տպագրուած է՝ 40ի չափ գեղեցիկ պատկերներով զարդարուն և կարևոր բարեփոխութեամբ։

Կեդրոնատեղին է Արարատեան ընկերութեան դրասենեակը, Գալաթիա, Կէօչէ-Օղլու-խան, թիւ 11—12—13։ Կը գտնուի նաև ամեն Հայ գրավաճառաց քով։

Գին 3 գահեկան արծաթ։

Դպրոցաց համար մասնաւոր զեղչ կը լինի։

ԱԼՖՐԷՏ ՏԸ ՄԻԻՍԷ
ՆՈՐ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ՏԵՏՐ Բ.

Թարգմանեց ընտրանօք

Պեդրոս Թերզեան

Կը ծախուի Ս. Ղուկասեան դըրատունը։ Գին 2 ղրուշ։

ՄԻՀՐԱՆ ԱԲԻԿԵԱՆԻ
ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԴՈՐԾԵՐԸ

Էլեկտրէմէի մուհարրիրաթը ըսնսմիյէ վէ զայրը բէսմիյէ. որ հինգ տեսակ գրով ձեռագիր նամակներ է, և ամենաբազմատեսակ պաշտօնական ապերասագիր ու նամակներ նաև պիտանի ճառեր կը պարունակէ։ Գին 6 ղրուշ։

Յարերք օսմանեան լեզուի, որ Օսմ. լեզուի յատուկ Թուրք. Պարս. և Արաբ. քերականութիւն է՝ գին 3 ղրուշ։

Հաստատիր ֆքաղուածք Օսմ. Պարս. և Արաբ. լեզուի, հանդերձ արտասանութեամբ. Գին 3 ղրուշ։

ՆՈՐ
ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Վահան Վարդապետ Յակոբեան

Յառաջելական ուխտէ Ս. Յակոբեանց

Սոյն թուագիտութիւնը մինչև Ճարդ հրատարակուածներուն կատարելագոյնն է, զի իւր մէջ ընդարձակօրէն կը պարունակէ այս ուսման տեսական և գործնական երկու ճիւղերն, որոնք կարելի եղածին չափ դիւրուսոյց լեզուով բացատրուած են։ Ասկէց զատ կը պարունակէ նաև այնէպրական գործողութիւններէն հասոյթ, բաղադրեալ տոկոս, տարեւորք և այլն, իրենց բոլոր տարաձևերովը և վերջապէս եօթը տասնորդականով նշանակաց աղիւսակ մը։

Այս երկը բաժնուած է 13 հատորներու, որոնց առաջինը այս անդամ հրատարակուած է 180 երեսէ բաղկացեալ և կ'պարունակէ.

1. Զորս գործողութիւն ամբողջ թուոց.
2. Բաժանականութիւն ամբողջ թուոց։

Բազմաթիւ օրինակներով, կրթութիւններով և խնդիրներով.

Կը ծախուի Գում-դարու Ս. Երուսաղէմայ տունը։

Առաջին հատորին գինն է 5 արծաթ մէճիա։

ԻԼԱՆ

Պէհէը քիլէսի օն պէշ գըյէտէն աշաղը օրմամադ վէ կէօմրիւք վէ մէսարիֆի սայիրէսի միւթէահհիւտինէ այիտ օրմադ վէ Գարանի տագիդ խակէլէսինէն եահօտ մաւնաեէ թէսլիմ դըլընմագ, վէ էսմանի պէյաղ մէճիտիյէ օն տօղուղ ղրուշ օլարադ նըսֆը թէսլիմինտէ վէ նըսֆը տիկերի օն պէշ կիւն սօնրա վիրիլմէք շարթը իլէ պէշ պին քիլէ թունա չայիրինին քիլէսի օն պէշ պուչուդ ղուրուշա օլարադ իթասընա թալիպ ղուհուր իյլէտիկինէն, Մայիսի ռումինին օն եէտինճի ճիւմա իրթէսի կիւնիւ միւնադասայի ղամիկէսի իճրա օլընաճաղընտան, տիկեր թալիպլերին Հարպիեէ նէզարէթի լեվազիմաթ տայրէսինէ կէլմէլերի։

14 մայիս 1880

Ասաքիրի շահանէ էլպիսէ անպարընտա միւթէրաքիմ դըրդ տողուղ դալէմ քիւհնէ էլպիսէ վէ գըրբընը վէ էշեայի սայիրէ ֆիւրուխթ օլընմաթ իւզրէ Մայիսի ռումինին օն տօղուղընճը բաղար իրթէսի կիւնի անպարի մէղքիւրատէ միւզայէտէսի իճրա օլընաճաղընտան, իշթիրաեէ թալիպ օլանլարին եէվմի մէղքիւրատէ անպարի մէղքիւրէ միւրաճաաթ իթմէլերի։

13 Մայիս 1880

Պասը Սէրասքէրի

Ասաքիրի շահանէ սէրաճխանէ անպարինտէ միւթէրաքիմ մալիւմ իւլ մղդաար սաֆի ամիդ նիւհասընն, էսմանի սիմ մէճիտիյէ օն տօղուղ ղրուշ հիսապի իլէ բէշինէն ալընուպ մէղքիւր նիւհաս անպարատան վիրիլմէք շարթը վէ չէրսիյիի սայիրէսի իլէ ֆիւրուխթ օլընմագ իւզրէ անպարճա իճրա օլընան միւղաեէտէսինտէ պէհէր գըյէսի եէտի ղրուշ օն պիր բարաեա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ, Մայիսի ռումինին եիկիրմի ալթընճը բաղար իրթէսի կիւնի թէքրար միւզայէտէսի պիլ իճրա գարարի գաթիսի վիրիլէճէկինտէն իշթիրայէ թալիպ օլանլարըն եէվմի մէղքիւրատէ հարպիեէ նէզարէթի լեվազիմաթի ումմումիյէսինէ սայիրէսինէ կէլմէլերի։

13 Մայիս 1880

Պասը Սէրասքէրի

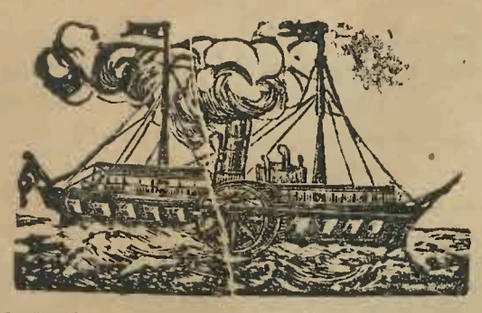

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ
ՇԱՊԻԼՆԱԻՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1880 ՄԱՅԻՍ 1 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՅԻՍ 31

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈՊԵՆԱՒԻՆԵՐԸ

Ժամ		Երթևեկութիւն	Թիւ
11		Եկնիմահալլէն Մէզարպուրնու. Պէյիքտէրէ Թարապիա Եկնիքէյ Սիրէնեա Պոյաճըքէյ. Ռումէլի Հիսար. Պէշիկ. (Արնաւուտ գիւղի շրջանաւին հետ պիտի հաղորդակցի.)	33
12		Եկնիմահալլէն Մէզարպուրնու. Պէյիքտէրէ. Թարապիա. Եկնիգիւղ Էմիրկէն. Ռ. Հիսար Պէշիկ։	34
12	45	Ռ Ա Գավագէն Եկնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէյիքտէրէ. Թարապիա. Եկնիքէյ. Էմիրկէն Պոյաճըքէյ. Ռ. Հիսար. Պէշիկ. Արնաւուտքէյ. (Ուրբաթ օրերը Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ)։	18
2	30	Մէզարպուրնու. Պէյիքտէրէ. Թարապիա, Եկնիքէյ. Սիրէնեա Էմիրկէն. Պոյաճըքէյ. Ռ Հիսար. Պէշիկ. Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ.	33
3	45	Եկնիմահալլէն Մէզարպուրնու. Պէյիքտէրէ. Թարապիա. Եկնիքէյ Էմիրկէն. Պոյաճըքէյ. Ռ. Հիսար, Պէշիկ. Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ։	34
5		Եկնիմահալլէն Մէզարպ. Պէյիքտէրէ. Թարապիա. Եկնիք. Էմիրկէն. Ռ. Հիսար, Պէշիկ. Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ։	13
6	15	Եկնիմահալլէ. Պէյիք. Թարապ. Պէյքօղ Եկնիք. Միւրկիւն. Գանլըճա. Ռ. Ա. Հիսար. Գանտիլլի. Արնաւուտքէյ. Զէնկիլքէյ. Պէյլրպէյի. Օրթաքէյ Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իսկիտար։	4
8		Ա. և Ռ. Գավագ. Եկնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէյիքտէրէ Թարապիա. Պէյքօղ. Եկնիքէյ. Էմիրկէն. Պոյաճըքէյ. Ռ. Հիսար, Պէշիկ. (Ուրբաթ օրերը Սիրէնեա) ։	20
10		Մէզարպուրնուէն Պէյիքտէրէ. Թարապիա. Եկնիքէյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Արնաւուտքէյ. Օրթաքէյ, Պէշիկթաշ	19
		Ասիական գիծէն	
11	15	Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ։	2
11	45	Արնաւուտքէյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ	25
12	15	Պէշիկ. Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	19
1		Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ.	2
1	45	Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	25
2	30	Արնաւուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ, Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ. (ոսցի ուրբաթ)։	19
10	15	Արնաւուտքէյէն ուղղակի կամուրջ։	21
10	45	» » »	4
		Ասիական գիծ	
11	15	Պէյքօղ. Բաշպալալէշ. Ռիֆաթ փաշա մահալլէսի. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէյ. Զէնկիլքէյ, Պէյլրպէյի. Գուզկունճուք։	21
11	15	Արնաւուտքէյ. Վանրքէյ. Զէնկիլքէյ. Պէյլրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ։	4
12		Պէյիքտէրէ. Թարապիա. Պէյքօղ. Բաշպահճէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար. Գանտիլլի. Վանիքէյ. Զէնկիլքէյ. Պէյլրպէյի. Գուզկունճուք Գապաթաշ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 12 30ին)։	17
1	30	Պէյիքտէրէ. Թարապիա. Պէյքօղ. Բաշպահճէ. Ռ. Ռ. մահալլէսի Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանրքէյ. Զէնկիլքէյ. Պէյլրպէյի. Գուզկունճուք. Գապաթաշ (Բացի ուրբաթէ։	20
3	45	Պէյքօղ, Բաշպահճէ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէյ Զէնկիլքէյ. Պէյլրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ։	21
8	45	Պէյիքտէրէ Պէյքօղ. Բաշպահճէ. Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքէյ. Զէնկիլքէյ Պէյլրպէյ. Գուզկունճուք. Իսկիտար (Ուրբաթ օրերը Ռիֆաթ փաշա մահալլէսի)։	25
9	15	Վանիքէյէն ուղղակի օսմուրջ։	2
		ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈՊԵՆԱՒԻՆԵՐԸ	
12	15	Գապաթաշ. Իսկիտար. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյլ. Զէնկ. Արնավ. Գանա. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանը Էմիրկէն, Եկնիք. Պէյքօղ Թարապ. Պէյիք. Եկնիմահ։	4
1		Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եկնիք. Թար. Մէզարպ. Պէյիք.	33
2		Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչէշ. Արնավ. Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Սիրէնեա. Եկնիք. Թար. Պէյիք. Մէզր. Եկնիմ.	34
3	15	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եկնիք. Թարապ. Պէյիք. Եկնիմահալլ.	18
5		Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պոյաճ Էմիրկէն Եկնիք Պէյքօղ, Թար. Պէյիք. Մէզարպուրնու. Եկնիմահալլ. Գավագլար.։	20
6	30	Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէյ. Պէյլրպէյի. Զէնկիլքէյ Արնավուտքէյ Գանա. Ռ. Հիսար. Պոյաճըքէյ. Գանլըճա. Եկնիքէյ. Թարապիա. Պէյիքտէրէ։	25
8	15	Պէշիկթաշ. Օրթաքէյ. Արնավուտք. Պէպէք. Ռ. Հիսար Միրկիւն. Եկնիք. Թարապիա. Պէյիքտէրէ Մէզարպուրնու։	19
10		Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պոյաճ, Էմիրկ. Եկնիք. Թարապ. Պէյիքտ. Մէզարպ. Եկնիմահ։	33
10	40	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պոյաճըքէյ. Էմիրկ. Սիրէն. Եկնիք Թարապ. Պէյիքտ. Սէզարպ Եկնիմ	18
11	10	Պէպէք Ռ. Հիսար, Պոյաճ. Սիրէն. Եկնիք. Թարպ. Պէյիքտ. Մէզար. Եկնիմահ։	20
		Ասիական գիծ	
12	15	Պէշիքթաշ, Օրթաքէյ, Սրնավուտք։	2
12	45	» »	25
2		Ուղղակի Արնավուտքէյ (Բացի ուրբաթէ)։	19
9	30	Գապաթ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ.	21
10	15	Գապաթաշ Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ.	4
11	5	Գապա, Պէշիկ, Օրթաք, Գուրուչ. Արնավուտ.	25
11	40	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։	19
12		Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ.	4
		Ասիական գիծ	
2	15	Իսկիտար Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանա. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշպալ. Պէյքօղ։ (Ուրբաթ օրերը Ռիֆաթ փաշա մահալլէ պիտի երթայ)։	21
8	30	Գուզկունճուք. Պէյլրպէյ Զէնկ. Վանիքէյ։	2
9	30	Գուզկ. Պէյլրպ. Զէնկ Վանիք. Գանա. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշպ. Պէյքօղ. Մէզարպ. Ռ. և Ա. Գավագ։ (Ուրբաթ օրերը ժամ 11ին)։	17
10	30	Գապաթ. Գուզկ, Պէյլ Զէնկ. Վանիք. Գանտիլլի, Ա. Հիս, Գանլ. Զուպպուղ, Բաշ. Պէյքօղ, Թրպ, Պէյիք։ (Բացի ուրբաթէ)։	34
11	10	Գուզկ. Պէյլ Զէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաշպ. Պէյքօղ։	21
11	10	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Արնավուտք.	2

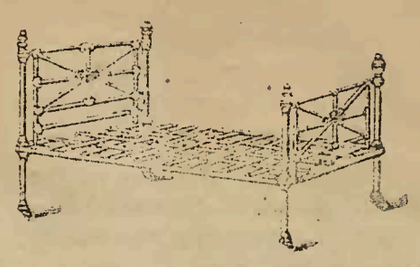

ԱՆԿՈՂՆԱՐՈՆ ԿԱՄ ՄԱՀՃԱՆԱԼ

Աղնիւ և հատուկ քարերով՝ եկ կամէ փարոյրէ, ամեն գինեթով կը ծախուի, կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

ԱՐԴՈՒԿ

Այս ձև իւթիւներուն ամենէն աղէկ տեսակը որուն մէջ կրակը չը մարիր և աղէկ կը գործէ, կը ծախուի կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

ՍՈՒԹԻՆԿ ՇԻՐՕՐ

Ցայտնի է որ երախայք ծնանելէն մինչ երեք տարեկան հասակը դրեթէ շարունակ փորի ցաւ. փորհարութիւն, ստամոքսի անհանգստութիւն, անքուն մնալ, ջղային գրգռութիւն և այլն կունենան, մանաւանդ ակռա հանելու միջոցին, և այս նեղութիւններն ալ աւելի կըստստկանան ամառուան տաք եղանակին։ Սուրթինկ Շիրօրը վերոյիշեալ դժուարութեանց ամենուն ալ առաջքը կառնէ ու կը բժշկէ, որով երախան կը հանդչի ու կը զօրանայ յուրախութիւն մեծ իւր ծնողաց։ Գործածողները շատ գոհ են։ Ուղղը կընայ փորձել. գինն արժան է. նորածին երախայից կաթիլով կը տրուի, վեց ամիսէն վեր եղողին օրը երեք անուշի դրգալ. կը ծախուի կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց 'ի կիրակի և տօն օրերէ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Ղալաթիա Սանտըքճըլար Ճատաէսի թիւ 193, Նօրօ խան Մասիսի խմբագրատունը։ Իսկ դաւառաց մէջ հետեւեալ հոդաբարձուաց դրատեղեակները.

ԿԱՐԻՆ. Յովհաննէս էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շաւարշ էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Նաղարէթ էֆ. Յ. Խաչատուրեանց.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եղուարդ էֆ. Մուրատեան.
ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ. Մաղմանեան.
ՈՍՏՈՍՊՈ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէլպեան.
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Գրիգոր էֆ. Մսերեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խորոյ էֆ. Էսկիճեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Եղիազարեան էֆ.
ԵՒԴՈԿԻԱ.
ԲԱՐԲԵՐՈ և ՏԷՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ե. Ղազանճեան.
ՄՈՒՇ. Յակոբ էֆ. Ծերունեան.
ՎԱՆ.
ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան.
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Ոսկերչեան.
ՖՕՐԾԱՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱՂԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան.

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻԹԻԻՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
ՂԱԼԱԹԱ ՆՕՐՕ ԽԱՆ